

SZEMLE

MIKECS LÁSZLÓ

1917—1944

A nagy világrengetés sok fiatal magyar tudományművelő-áldozata között az erdélyi magyar tudományos életre nézve a legfájdalmasabb veszteséget MIKECS LÁSZLÓ korai, tragikus halála jelenti.

Az érmelléki Bihardiószegről, egyszerű népi környezetből indult el MIKECS arra a rövid életútra, amely számára rendeltetett. Családi okokból (apja foglalkozásából adódó elköltözés miatt) a gimnáziumi tanulmányok idejére azonban már elszakadt a Partiumról; előbb Cegléden, majd Aszódon folytatta, mindvégig jeles eredménnyel s ez utóbbi helyen végezte be kitüntetéssel középiskolai tanulmányait. A magyar tudományos képzés legkiválóbb intézetének, a budapesti Eötvös-collegiumnak ösztöndíjasaként, mint az intézmény egyik nagy reményekre jogosító tagja és mint a budapesti egyetem hallgatója végezte komoly lelkiismeretességgel tanulmányait. A kisebbségi sorsban élő magyarságtól, már az Érmellékhez kapcsolódó rokoni szálak miatt is, ez idő alatt sem szakadt el, sőt egész életre szóló tudományos céljának tartotta éppen a keleti magyarság legszélső ágának, a csángóságnak tanulmányozását. Határozott céltudattal, a szükséges tudományos fegyverzet teljes birtokában vágott neki a csángó-kérdés bonyolult rengetegének. Elmélyülő tanulmányai eredményeként megjelent ilyen- meg másirányú kisebb cikkei mellett erről a kérdésről szól három legjelentősebb munkája. Az első,¹ bár a nagyközönség számára írt népszerűsítő jellegű munka, egyben a csángó-kérdés egész irodalmának fölényes ismeretéről tanuskodó hatalmas összefoglalás is. Részben ezzel párhuzamosan, részben meg ez után dolgozott két, a csángók történetére nézve jelentős monográfiáján. Az egyiknek az egyház-történetre utaló címe egy rendszeres vizsgáló módszerrel és nagy felkészültséggel megírt, egészen újszerű megállapításokban gazdag nyelvészeti és történettudományi munkát rejt: a csángó-kérdés történetében oly előkelő szerepre számot tartó történeti forrásmunka, az ú. n. Bandinus-kódex személynév-anyagának teljes, sokoldalú feldolgozását és településtörténeti szempontból való értékelését.² Másik nagy dolgozatában³ már érdeklődése a keleti magyarság e jelentős csoportján túl a Kárpátokon túli magyar népi települések egész kérdéskörével foglalkozva, e tárgy új szempontokban és megállapításokban bővelkedő összefoglalását írta meg.

Új, modern-magyar, haladó kritikai gondolkozása magasan kiemelte őt kora értelmiségi rétegének tévedező, ábrándokat kergető tömeg-emberei kö-

¹ Csángók [Bp., 1941]. A Bolyai Akadémia kiadása. 412 l. (8 képpel és 6 térképpel). — A munka a sajtóellenőrzés és a szerkesztői gondatlanság miatt sajnálatosan sok kihagyással és sajtóhibával jelent meg. Tanulmányozás céljára a szerző javításával megmaradt példányok használandók.

² A moldvai katolikusok 1646—47. évi összeírása: Erdélyi Tudományos Füzetek 171. sz. E munka 1944. október elejére csak a legnagyobb nehézségek között készült el. Egy részlet mutatványként megjelent belőle az EM. 1944: 52—88. lapján is.

³ A Kárpátokon túli magyarság: A Magyar Történettudományi Intézet Évkönyve, 1943. Magyarok és románok (szerk. Deér József és Gáldi László). Bp., 1943. I., 441—507 (3 térképmelléklettel).

zül. Szakmunkáiban fegyelmezettebben, lefojtottabban, a magyar életet, s ez élet kapcsolatait figyelő cikkeiben, dolgozataiban leplezetlenül éles kritikai szemlélettel mutatott rá a bajokra, mulasztásokra, visszásságokra, illetőleg azokra az eszmékre és követelményekre, melyekhez életünknek igazodnia kellene. Egyik ilyen irányú, életében utolsó, tanulmányá bővült szemléje, az erdélyi tudományosság újabb eredményeit vizsgáló, szinte tudománypolitikai végrendelete éppen e rovatban látott napvilágot.⁴

Reménykedve, bizakodva nézett az elkövetkezendő új világ felé. Erdélyisége tudatosabb, áldozatokra és kockázatokra készebb, mélyebb, egész gondolkozását áthatóbb volt, mint sok-sok idevalóságára büszke erdélyi magyaré. A tavalyi október első napjaiban ő volt a szintén tragikus sorsú KATONA Jenő mellett a legbizakodóbb tagja annak a fiatal értelmiségi csoportnak, mely egy leomló régi világ romjain minden sötétben látása és kétségkedése ellenére, gondolatban már építgette az új, emberibb jövőt.

Kiadványaink között megjelent két tanulmányát alig vehette kezébe, a Kárpátokon túli magyarságról írt dolgozata még ki sem került a sajtó alól, mikor elindult utolsó útján. Törékeny teste az embertelen szenvedést, bizakodó lelke a megpróbáltatásokat nem bírta ki. Szinte egy évi bizonytalanság után néhány visszatérő társa hozta a bizonyosságában leverő hírt: MIKESCS LÁSZLÓ 1944. december 2-án Taganrogban meghalt. Rövid, korán ellobbant életének jelentős irodalmi munkássága a magyar tudományosságban, emberi kiválóságai és értékei azokban biztosítanak számára ércnél maradandóbb emléket, akik benne a kiművelt magyart és a lelki haladás, emelkedés embe-
rét ismerték meg.

SZTA

NÉGY TÖRTÉNELMI KIÁLLÍTÁS KOLOZSVÁRT

A közelmúlt világeseményei és a velük kapcsolatos szellemi áramlatok ismét előtérbe vonták a szabadság eszméjét s annak egyéni, nemzeti és emberi megnyilvánulásait. Az erdélyi magyar tudomány és művelődés csak régi hagyományait követte, midőn e friss áramlatba maga is teljes erővel és megértéssel bekapcsolódott és korszerűen, de tárgyilagosan maga is kivette részét az új lendülettel ismét életre kelő gondolatoknak és mozgalmaknak a saját keretei között, saját eszközeivel való megvilágításában, hű magyarázataiban és terjesztésében. Ezt világosan bizonyítja az az 1945. év folyamán rendezett három időszakos és egy állandó kiállítás, melyet az Erdélyi Nemzeti Múzeum és az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület rendezett. E tárlatok teljes anyagát csakúgy a két említett intézmény szolgáltatta, mint ahogyan ugyanők intézték a kiválogatás, az elrendezés és a szervezés munkáját. A kiállításra a két magyar szabadságünnep, március 15-e és október 6-a, valamint a Magyar Népi Szövetség május első felében Kolozsvárt megtartott nagyszabású értekezlete adott közvetlen alkalmat. Helyiségül az Egyetemi Könyvtár kiállító terme és az Erdélyi Nemzeti Múzeum bástya-utcai épületének második emelete szolgált.

Az első kiállítás március 15-én nyílt meg az EMKE tulajdonában lévő Történelmi Ereklje-Múzeum és az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára gazdag anyagának felhasználásával. A közönség elé került tárgyak és iratok

⁴ Új erdélyi tudomány. Jegyzetek az Erdélyi Tudományos Intézet működéséhez: EM. 1944: 500—23. és kny. ETF. 190. sz.